

پژوهشنامه‌ی علوم انسانی و اجتماعی

«ویژه‌نامه‌ی پژوهش‌های اجتماعی»

نیمه دوم سال ۱۳۸۷

بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر میزان گذران

اوقات فراغت؛ مورد مطالعه: دانش‌آموزان دبیرستانی

شهرستان آباد

بیژن خواجه‌نوری*

علی اصغر مقدس**

چکیده

هدف این تحقیق بررسی تأثیر عوامل اجتماعی و فرهنگی بر میزان گذران فراغت در بین دانش‌آموزان شهرستان آباد است. پس از مروری بر پژوهش‌های داخلی و خارجی و همچنین نظریه‌های مرتبط با موضوع، یک چارچوب تلفیقی با استفاده از نظریه‌ی بورديو تهیه شده که بر پایه‌ی آن یک مدل تجربی شامل تأثیر نه متغیر مستقل بر میزان گذران اوقات فراغت در بین دانش‌آموزان شهرستان آباد به دست آمد.

روش تحقیق در این مطالعه، پیمایشی است. جامعه‌ی آماری تحقیق کلیه‌ی دانش‌آموزان مقطع متوسطه‌ی شهرستان آباد بوده است که یک نمونه‌ی ۵۰۰ نفری از دخترها و پسرهای دبیرستانی با شیوه‌ی نمونه‌گیری تصادفی نظام‌مند انتخاب شده‌اند. نتایج تحقیق نشان دهنده‌ی آن است که به ترتیب متغیرهای استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، دلبستگی به دوستان، مذهبی بودن، و دلبستگی به مدرسه بر روی هم ۳۶/۱ درصد تغییرات را در میزان اوقات فراغت دانش‌آموزان تبیین می‌کنند.

واژه‌های کلیدی: میزان اوقات فراغت، سرمایه‌ی اجتماعی، سرمایه‌ی فرهنگی،

سرمایه‌نمادی

*نویسنده مسئول - استادیار پژوهشکده‌ی علوم اجتماعی دانشگاه شیراز

** استادیار بخش جامعه‌شناسی دانشگاه شیراز

مقدمه

فعالیت‌های اوقات فراغت دوران بچگی و نوجوانی عموماً برای رفتارهای اوقات فراغت در دوران بزرگ سالی بسیار مهم تلقی گردیده است (تامپسن و دیگران، ۲۰۰۳، فیلیپ، ۱۹۹۸، و هامبر^۱ و دیگران، ۲۰۰۶). علاقه به مطالعه درباره‌ی اوقات فراغت در نوجوانان و جوانان از اوایل دهه‌ی ۱۹۸۰ میلادی در خارج از ایران شدت یافته است. (فیلیپ، ۱۹۹۸؛ کالدول، اسمیت و ویزینگر^۲، ۱۹۹۳). این روند در دهه‌ی ۱۹۹۰ میلادی افزایش بیشتری یافت تا جایی که جنبه‌های مختلف تجربه‌ی اوقات فراغت جوانان را در بر گرفت (فیلیپ^۳، ۱۹۹۸). از جمله می‌توان به فعالیت‌های اوقات فراغتی منحرفانه (رابرستون^۴، ۱۹۹۴)، فعالیت‌های اوقات فراغت و پیشرفت تحصیلی در دبیرستان‌ها (برگین^۵، ۱۹۹۲)، فعالیت‌های اوقات فراغت و شکل‌گیری هویت در جوانان (شاو و دیگران^۶، ۱۹۹۵)، مذاکره‌ی اجبارهای اوقات فراغت توسط جوانان (جکسون و راک^۷، ۱۹۹۵)، و یا اعتماد به نفس جوانان و اجبارهای اوقات فراغت (جکسون و وراک، ۱۹۹۵؛ کی و جکسون، ۱۹۹۱؛ مک میکینگ و پرکایاستا، ۱۹۹۵؛ و رایمر و دیگران^۸، ۱۹۹۴) اشاره کرد.

تحقیقات در خصوص اوقات فراغت در کشورهای در حال توسعه‌ای هم‌چون ایران چندان گسترده و عمیق نیست. ایران دارای زمینه‌های تاریخی، سیاسی و اجتماعی - فرهنگی منحصر به فردی است و مهم است که تحقیقات مختلف، ابعاد گوناگون این موضوع را برای تعمیق دانش و فهم در باره‌ی آن بررسی کند. این تحقیقات می‌تواند برای سیاست‌های اوقات فراغت نقش مهم و سودمندی داشته باشد. هم‌چنین فرض این‌که تحقیقات انجام شده در کشورهای توسعه‌یافته به تمامی بتواند به کشورهای در حال توسعه تعمیم داده شود، فرض اشتباهی است. از سوی دیگر از آن‌جا که ایران

1-Humber et al., 2006; Thompson et al., 2003; Philipp, 1998

2-Philipp, 1998; Caldwell, Smith, & Weissinger, 1992

3-Philipp, 1998

4-Roberston, 1994

5-Bergin, 1992

6-Shaw et al. 1995

7-Jackson & Rucks, 1995

8-Jackson & Rucks, 1995; Kay & Jackson, 1991; McMeeking & Purkayastha, 1995;

Raymore et al., 1994

دارای ساختار جمعیتی جوانی است، مسائل جوانان در ایران در حال افزایش است. هدف این تحقیق مطالعه‌ی رابطه‌ی بین اوقات فراغت و ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی در بین دانش‌آموزان دختر و پسر دبیرستانی شهرستان آباده بوده است. آباده یکی از شهرستان‌های استان فارس است که تا کنون مطالعه‌ی کافی درباره‌ی آن صورت نگرفته است. این شهر یکی از شهرهای با سابقه‌ی فرهنگی بالا در استان است که مطالعه بر روی اوقات فراغت جوانان در آن می‌تواند شناخت بهتری از جوانان و نوجوانان این شهرستان و رفتارهای اجتماعی آن‌ها ارائه دهد.

مروری بر پژوهش‌های پیشین

مطالعات انجام شده درباره‌ی اوقات فراغت در خارج از کشور فراوان، اما در داخل کشور پژوهش‌های انجام شده محدود است و هنوز جای تحقیقات فراوان بر روی ابعاد مختلف این پدیده وجود دارد. در این قسمت در ابتدا به برخی تحقیقات عمده‌ی انجام شده در خارج و سپس تحقیقات داخلی پرداخته شده است. استودولسکا^۱ در مطالعه‌ی خود نشان داده است که انجام اوقات فراغت مشروط به پایگاه خاص خانوادگی و هم‌چنین شبکه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است (استودولسکا، ۲۰۰۶). برخی مطالعات دیگر که توسط پژوهشگران بر روی دانش‌آموزان و یا سایر گروه‌ها انجام شده نیز نشان‌دهنده‌ی آن است که متغیرهای جمعیتی و پایگاه اجتماعی نقش مهمی در اوقات فراغت افراد دارد (هامبر و دیگران، ۲۰۰۶؛ واگنر، ۲۰۰۶؛ شینو و دیگران ۲۰۰۴، فیلیپ ۱۹۹۸؛ شینو و دیگران، ۱۹۹۵؛ سوزان، ۱۹۹۵؛ فیتز جرالده، ۱۹۹۵؛ رایمر و دیگران^۲ ۱۹۹۴). یکی از نتایج مهم در تحقیقات این پژوهشگران تفاوت بین دو جنس در انجام اوقات فراغت و تأثیر اجبارهای اجتماعی مؤثر بر روی رفتارهای اجتماعی آن‌هاست.

در مطالعه‌ی واگنر و همکارانش، ملاحظه شد که به دلیل فقدان منابع اوقات فراغت برای برخی از گروه‌های اقلیتی، درگیر شدن جوانان در فعالیت‌های اوقات فراغتی سالم محدود شده است. لذا بسیاری از جوانان وقت خود را در گروه‌های خارج از خانه و در

1- Stodolska

2-Wegner, 2006; Humber et al., 2006; Shinew et al., 2004; Philipp, 1998;

McMeeking et al., 1995; Susan, 1995; Fitzgerald, 1995; Raymore et al., 1994

خیابان‌ها سپری کرده‌اند (واگنر و دیگران^۱، ۲۰۰۶). کلارک در تحقیق خود بین اوقات فراغت و منزلت شغلی رابطه‌ی معنادار خطی مشاهده کرده است (کلارک^۲، ۱۹۵۶). وایت نیز درباره‌ی تمایزات طبقاتی و اوقات فراغت مشاهده کرد که تفاوت معناداری بین زنان و مردان در استفاده از اوقات فراغت وجود دارد. همچنین طبقات متوسط رو به بالا ساعات بیشتری را صرف اوقات فراغت می‌کنند. از سوی دیگر الگوی انجام اوقات فراغت نیز با تغییر در پایگاه طبقاتی و سن افراد تغییر می‌کند (لارابی^۳، ۱۹۶۱). برخی از نتایج در تحقیقات انجام شده تأثیر عوامل اجتماعی‌ای هم‌چون حمایت و کنترل خانواده و دوستان را در بهبود میزان مشارکت جوانان در فعالیت‌های بدنی مورد تأیید قرار داده‌اند (هامبر و دیگران، ۲۰۰۶؛ کالدول و دارلینگ^۴، ۱۹۹۹). مطالعاتی دیگر رابطه‌ی بین مذهب و انجام فعالیت‌های اوقات فراغت را مهم یافته‌اند (استودولسکا و لیونگود، ۲۰۰۶؛ فرانک^۵، ۲۰۰۶).

در برخی از مطالعات دیگر بر نقش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی^۶ در دگرگونی شیوه‌ی زندگی (که انجام فعالیت‌های اوقات فراغت بخشی از آن است)، تأکید شده است (هلد، ۲۰۰۳؛ هاملینک^۷، ۱۹۹۷). بر این اساس این فناوری‌ها می‌توانند نحوه و میزان گذران اوقات فراغت جوانان را دگرگون کنند.

اسدی در مطالعه‌ی خود در ارومیه معمول‌ترین شیوه‌ی گذران اوقات فراغت را بیرون رفتن از منزل یافته است. از سوی دیگر مشاهده شده است که مردان آزادی بیشتری برای تفریحات بیرون از خانه داشته‌اند (اسدی، ۱۳۴۷). محسنی در تحقیق خود مشاهده کرده که بیشترین اوقات فراغت دانشجویان در چارچوب خانواده انجام شده است. شکاف نسلی و تفاوت‌های جنسیتی در انجام فعالیت‌های اوقات فراغت از دیگر نتایج تحقیق وی بوده است (محسنی، ۱۳۵۲).

1-Wegner et al. 2006

2-Clarke, 1956

3-Larrabee, 1961

4-Humber et al., 2006; Caldwell & Darling, 1999

5-Stodolska & Livengood, 2006; Frank, 2006

6- Information & communication technology (ICT)

7-Held, 2003; Hamelink, 1997

کیال در مطالعه‌ی خود جنسیت، محل سکونت، تحصیلات پدر را در گذراندن اوقات فراغت دانشجویان تعیین‌کننده یافته است (کیال، ۱۳۵۶). سعیدیان و علیشاهی نیز در مطالعه‌ی خود بر روی کودکان و نوجوانان، تفاوت معنی‌داری در بین دو جنس به لحاظ فعالیت‌های مختلف اوقات فراغت مشاهده کرده‌اند (سعیدیان و علیشاهی، ۱۳۶۴). اسلامی با مطالعه درباره‌ی مردم تهران نتیجه گرفته است که آن‌ها بیشتر اوقات فراغت خود را به تماشای تلویزیون گذرانده‌اند (اسلامی، ۱۳۶۵). همین نتیجه را آقا در مطالعه‌ی خود بر روی گروهی از دانش‌آموزان به‌دست آورده است. همچنین وی تفاوت معنی‌داری بین دو جنس در خصوص استفاده از کالاهای فرهنگی مشاهده کرده است (آقا، ۱۳۶۷).

برازنده در مطالعه‌ی خود مشاهده کرد که نوع و میزان اوقات فراغت تحت تأثیر زمان و منابع در دسترس افراد است (برازنده، ۱۳۷۶). صالحی در مطالعه‌ی خود بر روی اوقات فراغت کارکنان شیلات استان گیلان دریافت که فعالیت‌های اوقات فراغت با تحصیلات و درآمد دارای رابطه‌ی معنی‌دار مثبت است (صالحی، ۱۳۷۷). فردرو نیز بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی، منطقه‌ی مسکونی، تحصیلات و مصرف کالاهای فرهنگی رابطه‌ی معنی‌داری مشاهده کرده است (فردرو، ۱۳۷۸). رجبی و آقا در مطالعه‌ی خود بر روی گذران اوقات فراغت دانش‌آموزان شیرازی نتیجه گرفتند که جنس، پایه‌ی تحصیلی، محل تولد، وضع فعالیت و نوع شغل والدین، تحصیلات والدین، درآمد خانواده، تعداد فرزندان، وسایل سرگرم‌کننده و آموزنده‌ی در دسترس با اوقات فراغت رابطه‌ی مستقیم دارند (رجبی و آقا، ۱۳۶۹). عابدینی در مطالعه‌ی خود بین متغیرهای تحصیلات، درآمد، شغل، ذائقه و اوقات فراغت رابطه‌ی معنی‌داری یافته است؛ اما رابطه‌ی معناداری بین مسکن و مذهب و اوقات فراغت مشاهده نکرده است (عابدینی، ۱۳۷۹).

تحقیقات بر روی ابعاد مختلف اوقات فراغت و عوامل مختلف مؤثر بر آن در خارج از ایران هم سابقه‌ی طولانی دارد و دارای گستردگی زیادی است؛ اما تجربه‌ی مطالعاتی در خارج به تمامی قابل انطباق با ایران نیست و لازم است که در کشور ایران مطالعات گسترده‌ای بر روی این پدیده و گروه‌های مختلف اجتماعی صورت گیرد. از سوی دیگر مطالعات انجام شده بیشتر به برخی متغیرهای اجتماعی و جمعیتی متکی است و پا را از این متغیرها فراتر نگذاشته‌اند. از آن‌جا که در مسأله‌ی اوقات فراغت به‌خصوص در بین

جوانان عوامل کنترل اجتماعی هم‌چون خانواده، مدرسه، دوستان، مذهب و مانند آن‌ها تأثیرات مهمی دارند و به این عوامل در تحقیقات انجام شده پیشین به وضوح اشاره نشده، لازم است تا مطالعات دیگری صورت گیرد تا تأثیر این عوامل را به‌طور دقیق‌تر مورد آزمون قرار دهد.

چشم‌اندازهای نظری

مطالعات انجام شده بر روی اوقات فراغت در خارج از کشور فراوان است. در هر یک از مطالعات انجام شده عوامل خاصی مورد توجه بوده است. بسیاری از این مطالعات بین رشته‌ای هستند (جکسن، ۱۹۸۸؛ جکسن، ۱۹۹۱ و ۱۹۹۴؛ کرافورد جکسن و گدبی، ۱۹۹۱؛ جکسن و راکز، ۱۹۹۵؛ کی و جکسن^۱، ۱۹۹۱).

با مروری بر مطالعات خارجی در می‌یابیم که بر روی شرایط اثر گذار بر اوقات فراغت تأکید شده و آن‌ها را به دو دسته از عوامل قبل از انجام اوقات فراغت و عوامل در حین انجام اوقات فراغت تقسیم کرده‌اند. در این مجموعه از مطالعات برخی از پژوهشگران سعی داشته‌اند تا یک مدل سلسله مراتبی از عوامل سهیم در فعالیت‌های اوقات فراغت طراحی کنند (کرافورد، جکسن و گدبی، ۱۹۹۱؛ جکسن، کرافورد و گدبی^۲، ۱۹۹۳). بر این اساس آن‌ها سه لایه‌ی درون شخصی، بین شخصی و ساختاری را در سلسله مراتب عوامل تشخیص داده‌اند. عوامل درون شخصی مانند اعتماد به نفس، عوامل بین شخصی مانند ناتوانی در یافتن یک دوست و در سطح ساختاری می‌توان عامل فقر را نام برد. روشن است که این عوامل رفع شدنی هستند. عوامل بر شمرده در بالا، از انجام مشارکت در فعالیت‌های اوقات فراغت بر این فعالیت‌ها اثر می‌گذارند. اما برخی از عوامل دیگر هم‌چون مذاکره^۳ می‌توانند بر روند و جهت مشارکت اثر گذارند و اهداف مشارکت‌کنندگان در این فعالیت‌ها را تا حدودی تغییر دهند (مک میکینگ و پور کایاستا، ۱۹۹۵؛ کی و جکسن، ۱۹۹۱؛ جکسن و راکز^۴، ۱۹۹۵).

1-Jackson, 1988; Jackson, 1991; 1994; Crawford, Jackson & Godbey, 1991, Jackson & Rucks, 1995; Kay & Jackson, 1991

2-Crawford, Jackson & Godbey, 1991; Jackson, Crawford & Godbey, 1993

3- Negotiation.

4-McMeeking & Purkayastha, 1995; Kay & Jackson, 1991; Jackson & Rucks, 1995

مطالعاتی که بر موقعیت اجتماعی فرد توجه داشته‌اند بر این باورند که ساختارهای اجتماعی به خودی خود به عنوان عوامل مؤثر بر مشارکت افراد در فعالیت‌های اوقات فراغت عمل نمی‌کنند، بلکه بیشتر موقعیت فرد در این ساختارها عامل تأثیر گذار شمرده می‌شود (شاو و دیگران^۱، ۱۹۹۱). برای مثال تجربیات فرد به عنوان یک فرد مستمند، سیاه یا سفید، پیر یا جوان، زن یا مرد هر کدام می‌تواند بر دستیابی به خدمات یا کالاهای تفریحی تأثیر بگذارد.

برخی دیگر با ارائه‌ی بحثی مشابه، تأکید خود را بر موقعیت فرد در سلسله مراتب اجتماعی می‌گذارند. به باور این گروه نقش افراد بالغ در تعیین ماهیت اوقات فراغت افراد نوجوان و جوان مهم است. تأثیر والدین در فرایند تصمیم‌گیری به‌خصوص در اوایل دوره‌ی نوجوانی و جوانی و هم‌چنین قطع فعالیت‌های اوقات فراغت مؤثر است. موقعیتی که جوانان در سلسله مراتب اجتماعی دارند نه تنها در درک آن‌ها از عوامل و اجبارهای مؤثر بر اوقات فراغت اثر می‌گذارد، بلکه مذاکره‌ی سلسله مراتب اجبارها را پیچیده‌تر می‌کند (هالتسمن^۲، ۱۹۹۲ و ۱۹۹۲).

رویکرد نظری تحقیق

به نظر ما علت شرکت نوجوانان در فعالیت‌های اوقات فراغت به گونه‌ای است که آنان هم از شرایط پیش از انجام فعالیت‌های اوقات فراغت تأثیر می‌پذیرند و هم در جریان انجام آن‌ها. هم‌چنین موقعیتی که فرد در سلسله مراتب اجتماعی دارد نیز در میزان، نوع و نحوه‌ی انجام فعالیت‌های اوقات فراغت مؤثرند. به بیان دیگر هم ساختارهای اجتماعی و سلسله مراتب اجبارها بر روی اوقات فراغت اثر می‌گذارند و هم تجربیات فرد و موقعیتی که در سلسله مراتب اجتماعی دارد، در انجام این‌گونه فعالیت‌ها دخالت دارند. فرد با تمامی ویژگی‌های فردی خود با شرایط محیطی و ویژگی‌های آن در تعامل است. اوقات فراغت و نحوه‌ی گذران آن یکی از شاخص‌های اساسی سبک زندگی به شمار می‌رود. به بیان دیگر شیوه‌ی زندگی افراد معمولاً خود را در گذران اوقات فراغت نشان می‌دهد. در دنیای جدید این ماکس وبر بود که با طرح گروه‌های منزلتی

1-Shaw et al., 1991

2-Hultsman, 1992 و 1992

راه را برای مطالعات سبک زندگی و فراغت و اهمیت دادن به آن باز کرد (کاتز - گرو^۱، ۱۹۹۹). پس از او ویلن با طرح مصرف هم‌چشمانه بررسی‌های جدید سبک زندگی و فراغت طبقات تن‌آسا را مطرح کرد (ویلن، ۱۳۸۳: ۶۹-۱۰۷).

گره‌گاه این سنت وبر-ویلنی، نظریات سبک زندگی و فراغتی بوردیو است که با تأکید بر طبقات و سبک زندگی که او آن را عادتواره می‌نامید، دیدگاه جدیدی را در عرصه‌ی فراغت و سبک زندگی به وجود آورد (پیشین). کالینز نیز از دیدی نووبری به فرهنگ طبقات توجه کرده است که یک قسمت آن در فراغت بازتاب می‌یابد. در این تحقیق از دیدگاه بوردیو که جامع‌تر است استفاده می‌شود. از این رو که بوردیو به «عرصه» یا «میدان» توجه می‌کند، به نظریه‌ی روابطی‌اش، نسبیته‌ی می‌بخشد که در جوامع دیگر نیز کاربرد دارد. وابسته به هر میدانی سرمایه‌هایی به صورت زیر شکل می‌گیرد، که سبک زندگی گوناگونی را به صورت عادتواره به وجود می‌آورد. این سرمایه‌ها عبارتند از:

- ۱- سرمایه‌ی اجتماعی، شبکه‌ای از انسان‌هایی که می‌تواند حاصل تعاملات آن‌ها گشایشی در عرصه‌ی اجتماعی آن‌ها باز کند تا به سرمایه‌های دیگر مبدل شود.
- ۲- سرمایه‌ی اقتصادی، سرمایه‌ی مادی و فیزیکی است که امکان مصرف و سرمایه‌گذاری را مهیا می‌کند.

- ۳- سرمایه‌ی نمادی، هنجارها، قوانین، مقررات و ارزش‌هایی است که هر سرمایه‌ای را مشروعیت می‌بخشد، حمایت می‌کند و امکان تعلق به گروه‌ها را تضمین می‌کند.
- ۴- سرمایه‌ی فرهنگی، حاصل تحصیلات، مدرک‌ها، مهارت‌ها و تجربه‌هایی است که مجوز ورود به عرصه‌هایی را برای شخص و گروه‌ها فراهم می‌سازد.

به نظر ما گذران فراغت به عنوان یک سبک زندگی می‌تواند بر حسب این چهار نوع سرمایه تغییر کند. کسانی که تحت تأثیر پایگاه خاص خانوادگی، شبکه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی قرار دارند این عوامل بر گذران اوقات فراغت آن‌ها مؤثر واقع می‌شود. به علاوه چون زنان و مردان خاصه در جامعه‌ی ما دارای سبک زندگی متفاوت هستند و میزان و نوع فراغت‌های آن‌ها تغییر می‌کند، بنابراین جنسیت به عنوان یک متغیر مستقل مورد بررسی قرار گرفته است.

1-Katz-Gerro, 1999

با توجه به این نظر، شاخص‌های زیر برای هر کدام از سرمایه‌ها در نظر گرفته شده است :

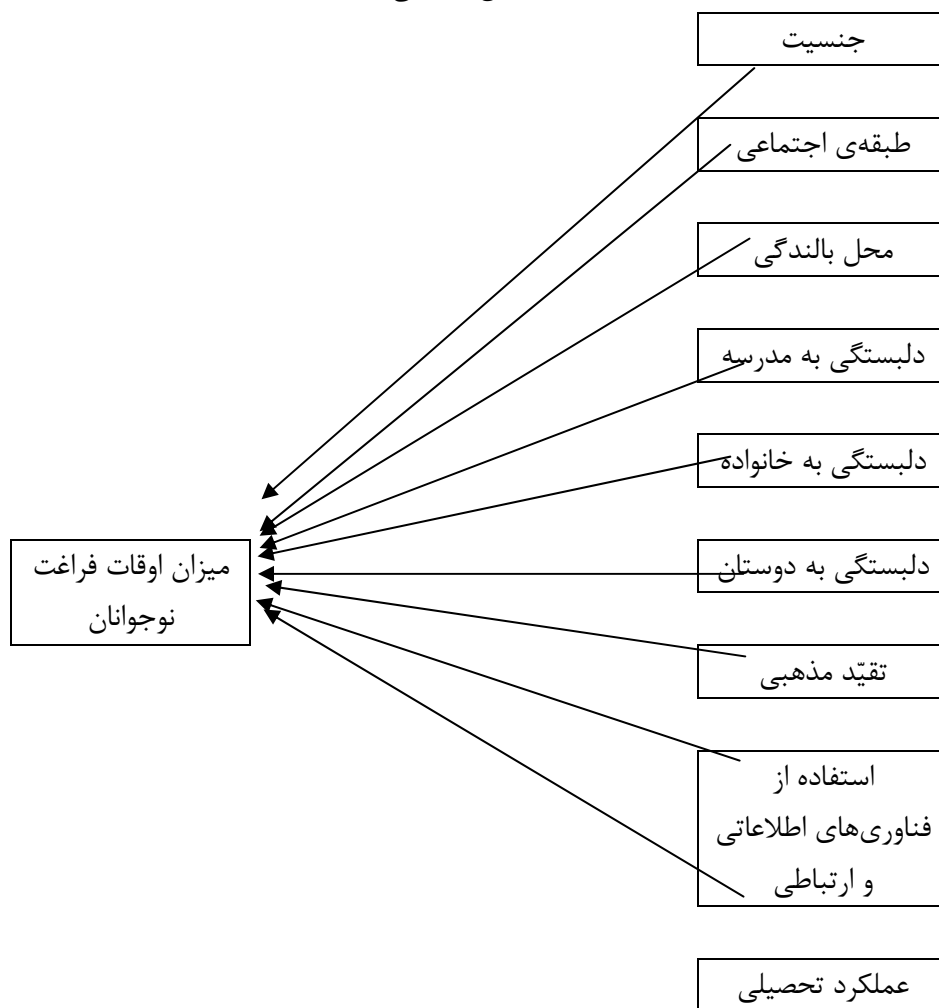
- ۱- طبقه‌ی اقتصادی-اجتماعی و درآمد پدر برای سرمایه‌ی اقتصادی؛
- ۲- منزلت شغلی پدر، محل بالندگی فرد و دلبستگی به دوستان شاخص‌هایی برای سرمایه‌ی اجتماعی؛
- ۳- عملکرد تحصیلی دانش‌آموز، تحصیلات پدر و استفاده از وسائل و فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی برای سرمایه‌ی فرهنگی؛
- ۴- میزان تقید مذهبی، دلبستگی به ارزش‌های مدرسه و خانواده به عنوان شاخص سرمایه‌ی نمادی.

با این توضیح فرضیه‌های زیر مطرح می‌شوند:

فرضیات تحقیق:

- ۱- بین جنسیت نوجوانان و میزان اوقات فراغت آن‌ها رابطه وجود دارد.
- ۲- بین طبقه‌ی اجتماعی نوجوانان و فعالیت‌های اوقات فراغت آن‌ها رابطه وجود دارد.
- ۳- بین محل بالندگی نوجوانان و میزان اوقات فراغت آن‌ها رابطه وجود دارد.
- ۴- بین دلبستگی نوجوانان به ارزش‌های مدرسه و میزان اوقات فراغت آن‌ها رابطه وجود دارد.
- ۵- بین دلبستگی نوجوانان به ارزش‌های خانواده و میزان اوقات فراغت آن‌ها رابطه وجود دارد.
- ۶- بین دلبستگی نوجوانان به دوستان و میزان اوقات فراغت آن‌ها رابطه وجود دارد.
- ۷- بین میزان تقید مذهبی نوجوانان و میزان اوقات فراغت آن‌ها رابطه وجود دارد.
- ۸- بین استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و میزان اوقات فراغت نوجوانان رابطه وجود دارد.
- ۹- بین عملکرد تحصیلی نوجوانان و میزان اوقات فراغت آن‌ها رابطه وجود دارد.

مدل تحقیق

روش تحقیق

این تحقیق با رویکردی کمی انجام شده است. از روش پیمایشی و با ابزار پرسشنامه خود گزارشی اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری شده است. جامعه‌ی آماری تحقیق تمامی دانش‌آموزان دبیرستانی و هنرستانی شهرستان آباده (شهرهای آباده، بهمن، صغاد، ایزدخواست، سورمق) بوده است. نمونه‌ی مورد نیاز از جامعه‌ی فوق با استفاده از فرمول

کوکران برابر با ۳۶۵ نفر بود؛ اما از آن جا که امکان مفقود شدن پرسشنامه‌ها و یا عدم تکمیل آن‌ها از سوی دانش‌آموزان می‌رفت تعداد نمونه به پانصد نفر افزایش یافت که در مرحله‌ی جمع‌آوری ۴۹۹ پرسشنامه به طور کامل برگشت یافت. شیوه‌ی نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای بود. بدین علت نخست تمامی مدارس انتخاب شدند و سپس بر حسب تعداد مدارس دخترانه و پسرانه به آن‌ها سهم داده شد. در مرحله‌ی بعد بر اساس تعداد سطوح تحصیلی هر مدرسه، به هر سطح تحصیلی سهم داده شد. در نهایت دانش‌آموزان هر کلاس به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. واحد نمونه‌ای تحقیق یک دانش‌آموز پسر یا دختر ۱۴-۱۷ ساله دبیرستانی است. برای برآورد پایایی از روش آلفا کرونباخ استفاده شد که ضریب پایایی آن بین صفر و یک می‌باشد (برایمن و کرامر^۱، ۱۹۹۵: ۷۲). ضرایب پایایی طیف‌های دلبستگی به خانواده، مدرسه، دوستان به ترتیب ۰/۸۴، ۰/۸۶، ۰/۷ و جهت سنجش اعتبار طیف اوقات فراغت از دو روش اعتبار محتوا^۲ و اعتبار صوری^۳ استفاده شد (نئومن^۴، ۱۹۹۷: ۱۴۴) ز

متغیر وابسته:

میزان اوقات فراغت: فعالیت‌های سازنده‌ی متغیر میزان اوقات فراغت عبارتند از: ورزش، بدن‌سازی، حرکات موزون، مجالس مذهبی، رفت آمد با همسایگان، حضور در انجمن‌های هنری، ادبی و مانند آن‌ها، انجام کارهای هنری، رفتن به سینما، تئاتر و مانند آن‌ها، حضور در کلاس‌های متفرقه، گشت و گذار در خیابان‌ها و ... حضور در انجمن‌ها یا مؤسسه‌های داوطلبانه، مطالعه‌ی کتب درسی و غیر درسی، مطالعه‌ی مجله، رفتن به موزه‌ها، بناهای تاریخی، بازدید از نمایشگاه‌ها. برای سنجش هر یک از محورهای تعداد ساعات انجام هر فعالیت اندازه‌گیری شده و در نهایت یک متغیر ترکیبی در سطح مقیاس فاصله‌ای به دست آمده است.

1-Brayman & Cramer, 1995:72
 2- content validity
 3- face validity
 4-Neuman, 1997: 144

متغیرهای مستقل:

منزلت شغلی: منظور از منزلت شغلی، درجه‌ی اعتباری است که شغل پدر یا مادر از نظر اجتماعی در اذهان و افکار عمومی دارد. برای تعریف کلی منزلت شغلی از مقیاس منزلت مشاغل که مقدس آن را انجام داده، استفاده شده است (مقدس، ۹۴-۶۵: ۱۳۷۴).

میزان دلبستگی و تعهدات خانوادگی و مدرسه‌ای: منظور از میزان تعهدات فرد و میزان احساس تعلق و دلبستگی وی به الزامات و قواعد حاکم بر محیط خانواده و مدرسه و همچنین کیفیت روابط متقابل فرد و اعضای اصلی در محیط‌های اجتماعی مذکور مد نظر است. برای تعریف عملی این متغیر از طیفی مشتمل بر تعدادی گویه استفاده شده است. این متغیر در سطح مقیاس فاصله‌سنجیده شده است.

دلبستگی و معاشرت با دوستان بزهکار: منظور، میزان تعهدات فرد و میزان احساس تعلق و دلبستگی وی به دوستان است. این متغیر نیز با استفاده از طیفی که مشتمل بر تعدادی گویه است، سنجیده شده و در سطح مقیاس فاصله‌ای بوده است.

وضعیت تحصیلی: هدف از آن، میزان وضعیت تحصیلی پاسخ‌گو در امر تحصیل (معدل کل) در سال گذشته‌ی وی است. این متغیر در سطح مقیاس فاصله‌ای سنجیده می‌شود.

طبقه‌ی اجتماعی: برای ارزیابی طبقه‌ی اجتماعی راه‌های مختلفی وجود دارد. در این مطالعه از روش ذهنی استفاده شده است که از پاسخ‌گویان پرسیده می‌شود که به نظر خودشان، به چه طبقه‌ی اجتماعی تعلق دارند. هم‌چنان‌که بروس کوئن نیز «روش ذهنی کارایی‌اش را در جوامع پهن‌آور و ناهمگون، ثابت کرده است» (کوئن، ۱۳۷۰: ۱۷۹). در این مطالعه از پاسخ‌گویان خواسته شده است که بگویند که در کدام یک از طبقات اجتماع بالا، متوسط و پایین قرار دارند. این متغیر در سطح مقیاس اسمی سنجیده شده است.

یافته‌های تحقیق

جدول شماره‌ی یک و دو نشان‌دهنده‌ی توزیع فراوانی پاسخ‌گویان بر حسب نوع جنسیت و نوع فعالیت‌های آن‌ها و همچنین میانگین و انحراف معیار این فعالیت‌ها در اوقات فراغت‌شان است. هم‌چنان‌که ارقام نشان می‌دهد در میان کل پاسخ‌گویان

ورزش‌هایی همچون پیاده‌روی، والیبال و مانند آن‌ها بیشترین میانگین را در بین دانش‌آموزان داشته‌است. کمترین فعالیت‌های گزارش شده مربوط به حرکات موزون و آیروبیک است. این امر نشان دهنده‌ی آن است که هنوز در بین دانش‌آموزان این حرکات گسترش نیافته‌است. در بین پسران این وضعیت حفظ شده است. به بیان دیگر بیشترین اوقات فراغت پسران صرف انجام ورزش‌هایی همچون پیاده‌روی، والیبال و مانند آن‌ها می‌شود و کمترین آن نیز به حرکات موزون و آیروبیک اختصاص یافته است. در بین دختران بیشترین فعالیت مربوط به اوقات فراغت صرف انجام کارهای هنری و همچنین ورزش‌هایی همچون پیاده‌روی، والیبال و ... و کمترین وقت صرف فعالیت‌های مربوط به بدن‌سازی شده است.

جدول شماره‌ی یک - توزیع فراوانی پاسخ‌گویان بر حسب جنس و تعداد

ساعات انجام اوقات فراغت

ورزش مانند پیاده روی، والیبال، بد مینتون و ...	پسرها					دخترها				
	انجام نمی‌دهم	یک تا دو ساعت	دو تا کمتر از پنج ساعت	پنج تا کمتر از ده ساعت	بیش از ده ساعت	انجام نمی‌دهم	یک تا دو ساعت	دو تا کمتر از پنج ساعت	پنج تا کمتر از ده ساعت	بیش از ده ساعت
بدن سازی	۱۵	۱۳۶	۵۰	۱۷	۱۲	۴۲	۱۵۷	۴۳	۴	۸
	۶/۵٪	۵۹/۱٪	۲۱/۷٪	۷/۴٪	۵/۳٪	۱۶/۵٪	۶۱/۸٪	۱۶/۹٪	۱/۶٪	۳/۱٪
حرکات موزون، آیروبیک	۱۳۹	۵۵	۲	۴	۹	۲۰۳	۳۵	۱۲	۱	۲
	۶۰/۴٪	۲۳/۹٪	۱۰/۰٪	۱/۷٪	۳/۹٪	۸۰/۳٪	۱۳/۸٪	۴/۷٪	۰/۴٪	۰/۸٪
مجالس مذهبی	۱۶۹	۳۹	۹	۸	۷	۱۸۲	۴۰	۱۵	۸	۵
	۷۲/۸٪	۱۶/۸٪	۳/۹٪	۳/۴٪	۳/۰٪	۷۲/۸٪	۱۶/۰٪	۶/۰٪	۲/۳٪	۲/۰٪
رفت و آمد با همسایگان	۷۰	۱۰۵	۳۰	۱۷	۵	۸۱	۱۴۱	۱۸	۸	۴
	۳۰/۸٪	۴۶/۳٪	۱۳/۲٪	۷/۵٪	۲/۳٪	۳۲/۱٪	۵۶/۰٪	۷/۱٪	۳/۳٪	۱/۶٪
انجمن های هنری، ادبی، ...	۶۹	۹۷	۴۰	۶	۱۷	۱۰۴	۱۱۱	۲۷	۷	۵
	۳۰/۱٪	۴۲/۴٪	۱۷/۵٪	۲/۶٪	۷/۴٪	۴۰/۹٪	۴۳/۷٪	۱۰/۶٪	۲/۸٪	۲/۰٪
انجام کارهای هنری	۱۲۸	۶۹	۳۱	۸	۵	۱۳۷	۸۴	۲۳	۴	۵
	۵۵/۴٪	۲۹/۹٪	۹/۱٪	۳/۵٪	۲/۳٪	۵۴/۳٪	۳۳/۲٪	۹/۱٪	۱/۶٪	۲/۰٪
کلاس های متفرقه (زبان های خارجه، رایانه، ...)	۹۲	۹۱	۲۰	۹	۱۱	۹۳	۸۶	۳۸	۱۶	۱۷
	۴۱/۳٪	۴۰/۸٪	۹/۰٪	۴/۰٪	۴/۹٪	۳۷/۲٪	۳۴/۴٪	۱۵/۲٪	۶/۴٪	۶/۸٪
رفتن به سینما، تئاتر و مانند آن‌ها	۱۴۳	۴۳	۲۴	۸	۱۳	۱۴۹	۵۳	۲۴	۲۱	۷
	۶۱/۹٪	۱۸/۶٪	۱۰/۴٪	۳/۵٪	۵/۶٪	۵۸/۷٪	۲۰/۹٪	۹/۴٪	۸/۳٪	۲/۸٪

۴	۱۰	۱۶	۱۱۰	۱۱۱	۱۴	۱۲	۳۰	۱۰۰	۷۴	گشت و گذار در خیابان‌ها، سر زدن به پاساژها و ...
۱/۶٪	۴/۰٪	۶/۴٪	۴۳/۸٪	۴۴/۳٪	۶/۱٪	۵/۳٪	۱۳/۰٪	۴۳/۵٪	۳۲/۳٪	
۳	۴	۹	۵۸	۱۷۲	۵	۴	۱۱	۶۵	۱۴۳	انجمن‌ها یا مؤسسه‌های داوطلبانه و خیریه
۱/۳٪	۱/۶٪	۳/۷٪	۲۳/۶٪	۶۹/۹٪	۲/۳٪	۱/۸٪	۴/۸٪	۲۸/۵٪	۶۲/۷٪	
۱۰	۹	۴۳	۱۴۷	۴۳	۱۲	۱۵	۳۴	۱۰۴	۶۷	مطالعه‌ی کتاب غیر درسی
۴/۰٪	۳/۶٪	۱۷/۱٪	۸۵/۳٪	۱۷/۱٪	۵/۳٪	۶/۵٪	۱۴/۷٪	۴۴/۸٪	۲۸/۹٪	
۷	۱۶	۳۹	۱۵۰	۴۰	۵	۱۳	۲۵	۱۱۳	۷۴	مطالعه‌ی مجله
۲/۸٪	۶/۳٪	۱۵/۵٪	۵۹/۵٪	۱۵/۹٪	۲/۳٪	۵/۷٪	۱۰/۹٪	۴۹/۱٪	۳۲/۳٪	
۲	۵	۱۲	۴۰	۱۹۵	۸	۴	۱۱	۶۰	۱۴۶	رفتن به موزه‌ها، بناهای تاریخی
۰/۸٪	۲/۰٪	۴/۷٪	۱۵/۷٪	۷۶/۸٪	۳/۵٪	۱/۷٪	۴/۸٪	۲۶/۳٪	۶۳/۸٪	
۳	۶	۱۶	۸۹	۱۴۰	۷	۴	۱۷	۸۵	۱۱۷	بازدید از نمایشگاه‌ها
۱/۳٪	۲/۴٪	۶/۳٪	۳۵/۰٪	۵۵/۱٪	۳/۰٪	۱/۷٪	۷/۴٪	۳۷/۰٪	۵۰/۹٪	

جدول شماره‌ی دو - توزیع میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان بر حسب جنس و میزان اوقات فراغت

موضوع	میانگین				انحراف معیار			
	بیشترین	کمترین	بیشترین	کمترین	بیشترین	کمترین	بیشترین	کمترین
ورزش مانند پیاده روی و والیبال بدستون و ...	۰	۶	۱/۳۱	۰/۹۲۴	۰	۶	۱/۳۱	۰/۹۲۴
بدن سازی	۰	۶	۰/۴۶	۰/۷۹۵	۰	۶	۰/۴۶	۰/۷۹۵
حرکات موزون، اریویک	۰	۶	۰/۲۷	۰/۹۶۲	۰	۶	۰/۲۷	۰/۹۶۲
مجالس مذهبی	۰	۵	۰/۶۶	۰/۸۹۱	۰	۵	۰/۶۶	۰/۸۹۱
رفت و آمد با همسایگان	۰	۵	۰/۹۹	۱/۷۷۹	۰	۵	۰/۹۹	۱/۷۷۹
انجمن‌های هنری، ادبی، ...	۰	۵	۰/۶۶	۰/۸۶۲	۰	۵	۰/۶۶	۰/۸۶۲
انجام کارهای هنری	۰	۵	۱/۰۵	۱/۳۸۲	۰	۵	۱/۰۵	۱/۳۸۲
کلاس‌های متفرقه (زبان‌های خارجه، رایانه، ...)	۰	۶	۰/۷۶	۱/۳۹۳	۰	۶	۰/۷۶	۱/۳۹۳
رفتن به سینما، تئاتر و مانند آن‌ها	۰	۵	۰/۳۸	۰/۸۱۴	۰	۵	۰/۳۸	۰/۸۱۴
گشت و گذار در خیابان‌ها، سر زدن به پاساژها و ...	۰	۵	۰/۹۳	۱/۱۱۰	۰	۵	۰/۹۳	۱/۱۱۰
انجمن‌ها یا مؤسسه‌های داوطلبانه و خیریه	۰	۶	۰/۲۷	۰/۷۲۲	۰	۶	۰/۲۷	۰/۷۲۲
مطالعه‌ی کتاب غیر درسی	۰	۶	۱/۲۰	۱/۱۲۶	۰	۶	۱/۲۰	۱/۱۲۶
مطالعه‌ی مجله	۰	۵	۱/۱۰	۰/۸۶۳	۰	۵	۱/۱۰	۰/۸۶۳
رفتن به موزه‌ها، بناهای تاریخی	۰	۵	۰/۳۵	۰/۷۶۵	۰	۵	۰/۳۵	۰/۷۶۵
بازدید از نمایشگاه‌ها	۰	۶	۰/۶۶	۰/۸۶۵	۰	۶	۰/۶۶	۰/۸۶۵

جدول شماره‌ی سه نتایج آزمون مقایسه‌ی میانگین میزان اوقات فراغت پاسخ‌گویان را بر حسب جنسیت آن‌ها نشان می‌دهد. یافته‌ها رابطه‌ی بین دو متغیر فوق را مورد تأیید قرار می‌دهد (فرضیه‌ی ۱). به بیان دیگر مقدار t و سطح معنی‌داری ($0/001 = \text{Sig}$) نشان‌دهنده‌ی آن است که رابطه‌ی فوق در سطح بیش از ۹۹ درصد اطمینان معنی‌دار می‌باشد. میانگین نمره‌ی فعالیت‌های اوقات فراغت پسران $10/297$ است؛ اما این میانگین برای دختران $7/954$ است. بنابراین پسران زمان بیشتری را صرف فعالیت‌های اوقات فراغت می‌کنند.

جدول شماره‌ی سه - آزمون تفاوت میانگین میزان اوقات فراغت بر حسب

جنس

متغیر	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	سطح معنی داری
پسر	۲۰۵	۱۰/۲۹۷	۸/۲۲۸	۳/۵۲۱	۰/۰۰۱
دختر	۲۲۱	۷/۹۵۴	۵/۲۸۶		

جدول شماره‌ی چهار نتایج آزمون تفاوت میانگین فعالیت‌های اوقات فراغت را بر حسب محل بالندگی نوجوانان نشان می‌دهد. مقدار t و سطح معنی‌داری ($0/028 = \text{Sig}$) نشان‌دهنده‌ی معنی‌داری رابطه‌ی بین دو متغیر است. هم‌چنان که آمارهای جدول نیز نشان می‌دهد، کسانی که بیشتر عمر خود را در شهر گذرانده‌اند دارای میانگین انجام فعالیت‌های اوقات فراغت بیشتری نسبت به افرادی هستند که بیشتر عمر خود را در روستا گذرانده‌اند. بنابراین فرضیه‌ی چهارم تحقیق مورد تأیید است.

جدول شماره‌ی چهار - آزمون تفاوت میانگین میزان اوقات فراغت بر

حسب محل دوران بالندگی نوجوانان

متغیر	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	سطح معنی داری
شهری	۳۰۷	۹/۵۰۸	۷/۴۰۳	۲/۰۹۸	۰/۰۲۸
روستایی	۱۱۷	۷/۹۳۱	۵/۴۳۳		

بنابر فرضیه‌ی سوم تحقیق رابطه‌ی معنی داری بین طبقه‌ی اجتماعی و فعالیت‌های اوقات فراغت وجود دارد. جدول شماره‌ی پنج نشان‌دهنده‌ی نتایج آزمون تفاوت میانگین فعالیت‌های اوقات فراغت دانش‌آموزان بر حسب طبقه‌ی اجتماعی آن‌ها است. مقدار ($F = ۶/۴۲۵$) و سطح معنی‌داری ($Sig = ۰/۰۰۲$) بیان‌کننده‌ی آن است که بین دو متغیر یاد شده رابطه‌ی معنی‌دار وجود دارد. به بیان دیگر، دانش‌آموزانی که بر این باور بودند که طبقه‌ی اجتماعی آن‌ها بالا است، نسبت به دو طبقه‌ی دیگر میانگین بالاتری در گذران اوقات فراغت داشته‌اند. همچنین دانش‌آموزان طبقه‌ی متوسط نسبت به دانش‌آموزان طبقه‌ی پایین فعالیت‌های بیشتری را در هنگام اوقات فراغت خود انجام داده‌اند. لذا مشاهده می‌شود که فرضیه‌ی سوم مورد تأیید است.

جدول شماره‌ی پنج - آزمون تفاوت میانگین میزان اوقات فراغت بر حسب طبقه‌ی اجتماعی

متغیر	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	سطح معنی داری
بالا	۴۰	۱۵/۰۲۵۰	۸/۳۷۴۲۲	۶/۴۲۵	۰/۰۰۲
متوسط	۲۴۳	۱۰/۷۹۸۴	۶/۷۳۰۰۷		
پایین	۳۲	۱۰/۷۸۱۳	۶/۸۷۵۵۵		

جدول شماره‌ی شش فرضیه‌های چهارم تا هشتم را مورد آزمون قرار داده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود بین متغیرهای دلبستگی به مدرسه (فرضیه‌ی ۴)، دلبستگی به دوستان (فرضیه‌ی ۶)، میزان مذهبی بودن (فرضیه‌ی ۷) و میزان استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی (فرضیه‌ی ۸) و متغیر وابسته رابطه‌ی معنی‌داری در سطح بیش از ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد.

جدول شماره ۵ شش - همبستگی بین برخی از متغیرهای مستقل با میزان اوقات فراغت

سطح معنی داری	میزان همبستگی	انحراف معیار	میانگین	
۰/۰۰۵	۰/۱۴۷	۱/۶۸۱	۲/۱۱	میزان درآمد پدر
۰/۰۳۷	-۰/۱۰۵	۱/۰۶۲	۳/۶۲	منزلت شغلی پدر
۰/۷۲۴	-۰/۰۱۸	۴/۶۰۷	۸/۶۲	میزان تحصیلات پدر
۰/۰۰۰	۰/۱۵۰	۱۲/۳۰	۴۴/۹۹	دلبستگی به مدرسه
۰/۸۶۸	۰/۰۲۱	۴/۳۵	۲۰/۰۲	دلبستگی به خانه
۰/۰۰۰	-۰/۲۵۴	۴/۳۱	۲۰/۱۵	دلبستگی به دوستان
۰/۰۰۰	۰/۴۹۵	۱۱/۰۳	۱۶/۱۷	میزان استفاده از ICTها
۰/۰۰۰	۰/۱۶۲	۱۰/۲۸	۵۶/۵۳	میزان مذهبی بودن

جدول شماره ۵ هفت نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره را به شیوه‌ی مرحله به مرحله برای متغیر وابسته میزان گذران اوقات فراغت نشان می‌دهد. داده‌های جدول نشان‌دهنده‌ی آن هستند که از میان متغیرهای مستقل، چهار متغیر استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، دلبستگی به دوستان، مذهبی بودن و دلبستگی به مدرسه، محل سکونت در شهر به ترتیب وارد معادله شده‌اند. در مرحله‌ی اول متغیر استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی از متغیرهای فرهنگی دارای رابطه‌ی مثبتی با میزان اوقات فراغت داشته و توانسته است $30/2$ درصد از تغییرات آن را تبیین کند. دلبستگی به دوستان دومین متغیر وارد شده در معادله است. با ورود این متغیر، توان تبیینی مدل به $32/2$ درصد رسیده است.

میزان مذهبی بودن با داشتن رابطه‌ی مثبت با متغیر وابسته سومین متغیر وارد شده در معادله است. با ورود این متغیر به معادله، در این مرحله مدل، 34 درصد از تغییرات متغیر اوقات فراغت را توضیح داده است. دلبستگی به مدرسه چهارمین و آخرین متغیر وارد شده در معادله است. مقدار R^2 افزوده شده به معادله در این مرحله $2/1$ درصد است. به بیان دیگر در آخرین مرحله توان مدل به $36/1$ درصد رسیده است.

جدول شماره ی هفت - عناصر اصلی تحلیل رگرسیون چند متغیره به روش
مرحله به مرحله برای پیش بینی متغیر میزان اوقات فراغت

مرحله	متغیر مستقل	R	R ²	مقدار افزوده شده به R ²	سطح معنی داری Sigf	اشتباه استاندارد SE	Beta	مقدار T	SigT
اول	استفاده از ICT	۰/۵۴۹	۰/۳۰۲	۰/۳۰۲	۰/۰۰۰	۵/۷۸	۰/۵۱۳	۷/۶۷۴	۰/۰۰۰
دوم	دلبستگی به دوستان	۰/۵۶۸	۰/۳۲۲	۰/۰۲	۰/۰۰۰	۵/۷۱	۰/۱۲۵	۱/۸۷۰	۰/۰۶۳
سوم	میزان مذهبی بودن	۰/۵۸۳	۰/۳۴۰	۰/۰۱۸	۰/۰۰۰	۵/۶۶	۰/۱۵۷	۲/۴۲۶	۰/۰۱۶
چهارم	دلبستگی به مدرسه	۰/۶۰۱	۰/۳۶۱	۰/۰۲۱	۰/۰۰۰	۵/۵۹	۰/۱۴۹	۰/۱۴۹	۰/۰۲۴

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه‌ی حاضر نشان‌دهنده‌ی آن است که تفاوت معنی‌داری بین دخترها و پسرها در خصوص میزان اوقات فراغت آن‌ها وجود دارد. مطالعات پیشین نیز بر این تفاوت تأکید داشته‌اند (واگنر، ۲۰۰۶؛ هامبر و دیگران، ۲۰۰۶؛ شینو و دیگران، ۲۰۰۴؛ فیلیپ، ۱۹۹۸؛ مک میکینگ و دیگران، ۱۹۹۵؛ سوزان، ۱۹۹۵؛ فیتز جرالده، ۱۹۹۵؛ رایمر و دیگران^۱، ۱۹۹۴؛ اسدی، ۱۳۴۷؛ محسنی، ۱۳۵۲؛ کیال، ۱۳۵۶؛ سعیدیان و علیشاهی، ۱۳۶۴).

در تحقیقات گذشته مشاهده شده است که محل سکونت و یا محل تولد با اوقات فراغت افراد دارای رابطه‌ی معنی‌دار است (کیال، ۱۳۵۶؛ رجبی و آقا، ۱۳۶۹). نتیجه‌ی مطالعه‌ی حاضر نیز نشان داد که رابطه‌ی معنی‌داری بین محل بالندگی دانش‌آموزان و میزان اوقات فراغت آن‌ها وجود دارد (جدول شماره‌ی چهارم). پژوهش‌های پیشین نشان

1-Wegner, 2006; Humber et al., 2006; Shinew et al., 2004; Philipp, 1998; McMeeking et al., 1995; Susan, 1995; Fitzgerald, 1995; Raymore et al., 1994;

داده است که طبقات اجتماعی با اوقات فراغت دارای رابطه است (لارابی^۱، ۱۹۶۱). این تحقیق نیز بین دو متغیر فوق رابطه‌ی معنی‌داری را مشاهده کرده است (جدول شماره‌ی پنج). همچنین نقش دلبستگی به مدرسه و یا دوستان در این پژوهش مورد تأیید قرار گرفت (جدول شماره‌ی شش). در مطالعات پیشین نیز بر این متغیرها به شکل حمایت یا کنترل دوستان یا خانواده تأکید شده است (هامبر و دیگران، ۲۰۰۶؛ کالدول و دارلینگ^۲، ۱۹۹۹). اما رابطه‌ی بین دلبستگی به خانواده و میزان اوقات فراغت در مطالعه‌ی حاضر در سطح حداقل ۹۵ درصد اطمینان مورد تأیید قرار نگرفت (جدول شماره‌ی شش). احتمالاً دلیل این امر را باید در نبود تفاوت معنی‌دار در دلبستگی دانش‌آموزان به خانواده دانست. بررسی‌های پیشین نشان داده است که فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی نوین با اوقات فراغت دارای رابطه‌ی معنی‌داری است (هلد، ۲۰۰۳؛ هاملینگ^۳، ۱۹۹۷). پژوهش حاضر نیز رابطه‌ی نسبتاً قوی بین دو متغیر فوق یافته است (جدول شماره‌ی شش). یکی دیگر از متغیرهای تأثیرگذار بر اوقات فراغت میزان مذهبی بودن و تقید به آن است (استودولسکا و لیوگود، ۲۰۰۶؛ فرانک^۴، ۲۰۰۶). مطالعه‌ی حاضر نیز این رابطه را مورد تأیید قرار داده است (جدول شماره‌ی شش).

با توجه به نظریات مطرح شده، سرمایه‌ی اقتصادی که طبقه‌ی اجتماعی و میزان درآمد از شاخص‌های آن است در مجموع ۱۸/۵ درصد از واریانس میزان اوقات فراغت را تبیین می‌کند. سرمایه‌ی اجتماعی که شامل منزلت شغلی پدر، دلبستگی به دوستان و محل بالندگی فرد است در مجموع هجده درصد از واریانس میزان اوقات فراغت را توضیح می‌دهد. سرمایه‌ی فرهنگی که شاخص‌های آن استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و میزان تحصیلات پدر بوده است، به دلیل عدم معنی‌داری تحصیلات پدر و فراغت، پنجاه درصد از میزان فراغت را مشخص می‌کند و بالاخره میزان تقید مذهبی، دلبستگی به مدرسه که از شاخص‌های سرمایه‌ی نمادی به حساب آمده‌اند، در مجموع ۱۸/۵ درصد از میزان فراغت را توضیح می‌دهند.

1-Larrabee, 1961

2-Humber et al., 2006; Caldwell & Darling, 1999

3-Held, 2003; Hamelink, 1997

4-Stodolska & Livengood, 2006; Frank, 2006

بنابراین می‌توان گفت که بیشترین تأثیرات متعلق به سرمایه‌ی فرهنگی است. در جامعه‌ی ما که عمده فعالیت‌های فراغتی، موضوعی فرهنگی است و مرتبط با سبک زندگی است، عوامل فرهنگی هم در این تبیین بیشترین همبستگی را با اوقات فراغت نشان می‌دهد. امکانات جدیدی که فناوری‌های جدید در اختیار بشر گذاشته است، گویای این مطلب است که فراغت‌ها هم به سمت این گونه فعالیت‌ها سوق داده می‌شود. به علاوه از آن‌جا که در جامعه‌ی ما میزان درآمد، میزان تحصیلات و میزان منزلت شغلی با هم هماهنگی ندارد، لذا نوعی ناهماهنگی پایگاهی به وجود آمده است که درآمد و منزلت با تحصیلات هماهنگی نشان نمی‌دهند.

منابع و مآخذ

- ۱- آقا، ه (۱۳۷۱) کیفیت گذران اوقات فراغت دانش آموزان در شهر شیراز در سال‌های ۵۶ - ۶۷، گزارش طرح مصوب دانشگاه شیراز، مرکز نشر دانشگاه شیراز.
- ۲- اسدی، ع (۱۳۵۲) گذران فراغت در رضاییه، تهران: دبیرخانه‌ی شورای عالی فرهنگ و هنر، فرهنگ و زندگی، شماره‌ی ۱۲، ۱۳۵۲.
- ۳- برازنده، ع (۱۳۷۷) بررسی عوامل مؤثر در گذران اوقات فراغت کارمندان بانک مرکزی در مقطع زمانی ۷۵-۷۶، پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده علوم اجتماعی.
- ۴- رجیبی، م. و ه. آقا (۱۳۶۹) «گذران اوقات فراغت دانش‌آموزان شهر شیراز»، مجموعه‌ی مقالات اقتصادی و اجتماعی سازمان برنامه و بودجه‌ی استان فارس، شماره‌ی ۴.
- ۵- سرمدی، غ (۱۳۷۸) «دانشجویان و اوقات فراغت»، فصلنامه‌ی علمی پژوهشی دانشگاه قم، سال اول شماره‌ی ۱.
- ۶- سعیدیان، ا. و ط. علیشاهی (۱۳۶۹) چگونگی گذران اوقات فراغت نوجوانان تهران، تهران: طرح مصوب واحد تحقیقات صدا و سیما.
- ۷- صافی، ق (۱۳۵۴) کاربرد زمان فراغت دانشجویان دانشگاه تهران، دانشگاه تهران: چاپ خوشه.
- ۸- صالحی، ن. ع (۱۳۷۸) بررسی چگونگی گذران اوقات فراغت کارکنان اداره‌ی کل شیلات استان گیلان، پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده علوم اجتماعی.
- ۹- عابدینی، ص (۱۳۷۹) بررسی عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر میزان گذران اوقات فراغت و میزان مصرف کالاهای فرهنگی؛ مطالعه‌ی موردی: شهر مرودشت، پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد، شیراز: دانشگاه شیراز، دانشکده علوم اجتماعی.

- ۱۰- فردرو، م (۱۳۷۸) پایگاه اقتصادی و اجتماعی و مصرف کالاهای فرهنگی: مورد نمونه منطقه‌ی ۳ و ۱۹ تهران، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، تهران: تهران دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده علوم اجتماعی.
- ۱۱- کوئن، ب (۱۳۷۰) درآمدی بر جامعه‌شناسی، ترجمه‌ی محسن ثلاثی، تهران: نشر فرهنگ معاصر.
- ۱۲- کیال، ع (۱۳۵۶) مطالعه و بررسی فعالیت‌های فراغتی پایین دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی و تعاون در دو گروه با درآمد بالا و پایین، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تهران.
- ۱۳- محسنی، م (۱۳۵۲) تحقیقی پیرامون اوقات فراغت در میان دانشجویان، تهران: دبیرخانه شورای فرهنگ و هنر، فرهنگ و زندگی، شماره‌ی ۱۲.
- ۱۴- مقدس، ع. (۱۳۷۴) «منزلت شغلی در جامعه‌ی شهری ایران، مورد مطالعه شهر شیراز»، مجله‌ی علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره‌ی دهم، شماره دوم.
- ۱۵- وبلن، ت (۱۳۸۳) نظریه‌ی طبقه‌ی مرفه، ترجمه‌ی فرهنگ ارشاد، تهران: نشر نی، ۱۳۸۳.

16-Bergin, D. A (1992) "Leisure activity, motivation and academic achievement in high school students", *Journal of Leisure Research*, Vol. 24, p. 225-239.

17-Brayman, A. & Cramer, D (1995) *Quantitative Data Analysis for Social Scientists*, London: Routledge.

18- Clark, A.C (1956) "The use of leisure and its relation to levels of occupational prestige", *American Sociological Review*, Vol. 21, p. 301-307.

19-Caldwell, L. L., Darling, N (1999) "Leisure context, parental control, and resistance to peer pressure as predictors of adolescent partying and substance use: An ecological perspective", *Journal of Leisure Research*, Vol. 31, No. 1, p. 57-77.

20-Crawford, D. Jackson, E., & Godbey, G (1991) "A hierarchical model of leisure constraints", *Leisure Science*, Vol. 13, p. 309-320.

21-Jackson, E. L., & Rucks, V. C (1995) "Negotiation of Leisure constraints by junior-high and high school students: An exploratory study", *Journal of Leisure Research*, Vol. 27, p. 85-105.

- 22- Jackson, E.L., Crawford, D. & Godbey, G (1993) " Negotiation for leisure constraints", *Leisure Science*, Vol. 15, p. 1-11.
- 23- Jackson, E.L(1991) "Leisure constraints/constrained leisure: Special introduction", *Journal of Leisure Research*, Vol. 23, p. 279-285.
- 24-Jackson, E.L(1998) "Leisure constraints: A survey of past research", *Leisure Science*, Vol. 10, 203-215.
- 25-Fitzgerald, Michael(1995) "Leisure activities of adolescent schoolchildren", *Journal of Adolescence*, Vol. 18, Issue 3, p. 349-359.
- 26- Frank, G. R(2006) "Frequency of Attendance at Religious Services and Leisure- Time Physical Activity in American Women and Men: The Third National Health and Nutrition Examination Survey", *Annals of Behavioral Medicine*, Vol. 31 Issue 1, pp. 30-35.
- 27- Hamelink, C. J(1997) "New Information and Communication Technologies, Social Development and Cultural Change." *United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD)*, Discussion Paper No. 86.
- 28-Held, D(2003) "Democracy and Globalization", [Online].<<http://www.mpi-fg-koeln.mpg.de/pu/workpap/wp97/wp97-5.html>>.[15 Oct 2004].
- 29-Katz-Gerro, T.: "Cultural consumption and social stratification: Leisure activities, musical tastes, and social location." *Sociological Perspectives*, Vol. 42, No. 4, p. 627-646.
- 30-Larrabee, E. R(1961) *Mass Leisure*, the Free Press Glencoe Illionis.
- 31-McMeeking, D., & Purkayastha, B(1995) "I can't have my mom running me everywhere: adolescents, leisure and accessibility." *Journal of Leisure Research*, 27, No. 4, 360-78.
- 32-Neuman, W. L(1997) *Social Research Methods*, Boston: Allyn and Bacon.
- 33- Raymore, L, A., Godbey, G, C, & Crawford, D, W(1994) "Self-esteem, gender and socio - economic status: their relation to perceptions of constraint on leisure among adolescents, *Journal of Leisure Research*, 26, 99-111.

- 34-Shinew, K. J., Floyd, M, F, & Parry, D(2004)" Understanding the relationship between race and leisure activities and constraints: exploring an alternative framework", *Leisure Sciences*, 26,181-199.
- 35-Shaw, S. M., Kleiber, D. A., & Callwell, L. L(1995) " Leisure and identity formation in male and female adolescents: A preliminary examination", *Journal of leisure research*, Vol. 27, p. 245-263.
- 36-Shaw, S. M., Bonen, A., & McCabe, J. F(1991) "Do more constraints mean less leisure? Examining the relationship between constraints and participation", *Journal of Leisure Research*, Vol.23, p. 286-300.
- 37-Stodolska, M. (2006)" Transnationalism and Leisure: Mexican Temporary Migrants in the U.S.", *Journal of Leisure Research*, Vol. 38, No. 2, p. 143-167.
- 38-Stodolska, M. , Livengood, J(2006) "The Influence of Religion on the Leisure Behavior of Immigrant Muslims in the United States.", *Journal of Leisure Research*, Vol. 38, Issue 3, p. 293-320.
- 39-Thompson, A. M., Humbert, M. L., & Mirwald, R. L.(2003) "Alongitudinal study of the impact of childhood and adolescent physical activity experiences on adult physical activity perceptions and behaviours", *QualitativeHealth Research*, 13, p. 358-377.
- 40-Wegner, Lisa, Alan J. Flisher, Martie Muller & Carl Lombard(2006)"Leisure Boredom and Substance Use among High School Students in South Africa", *Journal of Leisure Research*, Vol. 38, No. 2, p. 249-266.